

את כולם'. והחיות שמקבל מאכילה הוא גם כן רק ממה שרצון הש"י היה שיאכל ויקבל מזה חיות, וכמו שנאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, ורצה לומר, לא לחם לבד, נפרד מהש"י, רק בצירוף המוצא פי ד' עם הלחם – זה הוא המחיה, דלולי הכרה זו אין נקרא חיות אצל איש ישראלי כלל.

ועל ידי זה נחשב האכילה כקרבן, וחשוב עוד יותר, כמו שאמרו ז"ל (מדרש לקח טוב בראשית כז) על הפסוק כי הקרה ד' אלקיך לפני – אם לקרבנך הזמין, למאכלך לא כל שכן; כי השולחן דומה למזבח (חגיגה כז.) וכן איתא (ביומא עא.) הממלא גרונו של ת"ח יין – כמקריב נסכים, כי היכל ד' ומזבח ד' המה ועדיפי ממזבח אבנים הגשמי. ואמנם לזה צריך שלימות הכוונה לשם שמים, שלא יאכל לתאותו רק לפי שהש"י קבע כן בבריאה דקיום חיות הוא ע"י מאכל על כן זהו רצונו, וכדרך שאמרו פ"ק דחולין (ו.) 'אני הולך לעשות רצון קוני' על הילוך הטבעי של הנהר – כיון שקבע הש"י הטבע כך, זה רצונו, ואיכא נמי מצוה על זה, נשמה שנתתי בך החיה, כמו שאמרו בתענית (כב.) ועל זה תקנו רז"ל הברכה לפני כל אכילה, להכיר שהש"י הוא שיצר המאכל להחיותו.

וזהו אף בחול; ומוסיף עליו שבת ויום טוב דהאכילה מצוה, דאז אף מה שאוכל מותרות הכל הולך לקדושה כידוע מהאריז"ל, כיון שהכל מצוה כשמתענג מזה. ועדיין גם זה אינו מצוה גמורה שהרי מי שהתענית עונג לו – רשאי להתענות גם כן, וגם אין מברכין עליה 'אשר קדשנו במצותיו ורצונו' וגם אין אותו מאכל פרטי מצוה; מוסיף עליה אכילת פסח ומצה וכיוצא שגוף אכילת אותו מאכל מצוה גמורה שאינו יכול להתבטל ממנה, ומברכין עליה 'אשר קדשנו במצותיו ורצונו' – דכולו קודש ממש לד' וכאכילת כהנים קרבנות, דעל ידי זה בעלים מתכפרין כמו בגוף ההקרבה לה' בזריקת דמים והקטרת אימורין, דכהנים משלחן גבוה קזכו, והם שלוחי דרחמנא. וכך כל אכילות מצוה. ובוה מתקדשים אברי הושט וקרבים ומעיים כקדושת מקדש ומזבח להיות משכן לקדושתו ושכינתו ית' בקרבן, ולהיות המאכל נותן חיות ודם ללב, וממנו מתפשט החיות לכל אברים – על ידי זה מתקדש הלב בקדושת בית קדשי קדשים כמו שאמרו בזוהר, ומתפשט הקדושה בכל הגוף עד שמגיע לכלי הדבור ונפתח הפה לומר הלל שאומרים חציו אחר כך מטעם זה, ועל ידי זה 'פקע איגרא', פירוש שבוקע ועולה עד לרקיע, והוא כאילו נפקע הגג המפסיק וחוצץ בינו לרקיע השמים, ואף על פי שעיקר העליה הוא ההלל, הוא דייקא על ידי כזית פסח הקודם, ואפילו אוכל הרבה, אותו כזית שהוא חובה הוא הנותן כח בהלילא שיפקע איגרא. ושמעתי דמלת 'גג' הוראתו על הגובה והגיאות...!

(מתוך מחשבות חרוץ עמ' 67 ואילך)

דף קיב

'הא מני ר' נחמיה דאמר שיירי הדם שהקריבן בחוץ חייב' – ומדובר בחטאות הפנימיות (לפרש"י דלעיל) ששפיכת שירייהן מעכבת לר' נחמיה.

ולכן נקטה המשנה 'חטאת שקבל דמה... ולא עולה, כי רק בחטאת יש ששפיכת שירים מעכבת. [ובלא"ה י"ל שמשום הסיפא נקט 'חטאת']. וצ"ע שבתוספתא (יב) מובא דין זה בעולה (ע' אור הישר).

פרק ארבעה עשר – 'פרת חטאת'

'פרת חטאת ששרפה חוץ מגתה... פטור' – יש גורסים 'ששחטה'. ולפי הגרסה שלפנינו, באה המשנה לומר שאם שרפה חוץ למקום המיוחד לה, כנגד הפתח – לא נחשב כמי שהקריב בחוץ לפי שנאמר ואל פתח אהל מועד... (עפ"י פרוש המשנה לרמב"ם. וע' יד דוד. וע"ע בחדושי הגר"ח והגר"ז על הש"ס 'בענין אפר חטאת ע"ג מקום טהור').

(ע"ב) 'אותו ואת בנו ומחוסר זמן פטור. ר' שמעון אומר: הרי זה בלא תעשה... וחכמים אומרים: כל שאין בו כרת אין בו לא תעשה' – לכאורה חכמים היינו תנא קמא. ונראה שרבי שמעון וחכמים נחלקו מהו 'פטור' ששנה תנא קמא; האם פטור לגמרי או פטור מכרת בלבד. ויש עוד כיוצא בזה (רש"י. ע' ריש פרק ג' דב"ב ותוס' לעיל פג.).

'המעלה מבשר חטאת מבשר אשם... ואין חייבין עליו לא משום זרות...' – משמע, הא מעלה דבר שראוי להיקטר על המזבח – זר חייב עליו מיתה. ומכאן מקור למה שפסק הרמב"ם (ביאת המקדש ט, ד) זר שהקטיר אברים או קומץ או לבונה על המזבח – חייב מיתה (עפ"י הר המוריה שם).

'והמסדר את השולחן... ואין חייבין עליהן לא משום זרות...' – שאין זר חייב אלא על 'עבודה תמה' (ועבדתם), וסידור השלחן יש אחריו סידור בזיכין. ואף על פי שעבודת הלהם תמה, אך עבודת הלהם היא עבודת השלחן וסידור השלחן לא תם עד סידור בזיכין. וסידור בזיכין גם הוא אינו בכלל 'עבודה תמה' מפני שיש אחריו סילוקם והקטרתם בשבת הבאה (עפ"י יומא כד: רש"י ותו"י שם).

'והמטיב את הנרות... ואין חייבין עליהן לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים' – משמע שצריך בגדי כהונה להטבת הנרות, אלא שאין חייבים משום 'מחוסר בגדים'. ואף על פי שיש לדחות הראיה, שנקט 'מחוסר בגדים' משום האחרים ולא משום הטבת הנרות, מכל מקום הדין נותן כן, שכיון שעבודה היא וצריכה כהונה והזר באזהרה (כדמשמע ביומא כד), ממילא צריכה גם בגדי כהונה, שהלא אמרו 'בזמן שאין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן' (עפ"י חו"א זבחים כ"א, ד. וע' משנה למלך תמידין ומוספין ג, יב שנקט בדעת התוס' ביומא שדישון המנורה א"צ בגדי כהונה דלאו עבודה היא. וכבר נחלקו הראשונים האם הדישון בכלל 'הטבה', כמוש"כ כאן רש"י, אם לאו. ערמב"ם שם).

ודוקא על הטבת הנרות הוצרך להשמיענו שאין הזר חייב עליה מפני שאינה גמר עבודה [וכן דישון המנורה – עבודת סילוק היא ולא עבודת מתנה. ערש"י יומא כד: כס"מ ביא"מ ט, ח. וע' בדבר אברהם ח"ג א, ה ובחדושי הגר"ז על הרמב"ם שיש חילוק בין דישון להטבה לענין דין 'עבודה תמה'. וע"ע אבן האזל תו"מ ג; חונן דעה יומא עמ' קלח], אבל הדלקת המנורה כשרה אף בזר (ערמב"ם וראב"ד ביאת המקדש ט, ז) הלכן ודאי אינה צריכה בגדי כהונה. [ואעפ"י שההדלקה כשרה בזר, כיון שהיא עבודה הנצרכת לכן סידור המנורה אינה 'עבודה תמה' (עפ"י מאירי יומא כד:)].

'ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים' – ומפני שהקריבו הבכורות לפני העגל – אבדו כהונה (מדרש רבה נשא יב, ז).

'באו לשילה נאסרו הבמות, ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן' – נראה שהיריעות שעשה משה היו שם. ולפי זה היה מדתו כמדת המשכן. ולא הקימו קרשי המשכן – משום דהכא היה קידוש המקום, משא"כ בכל החניות לא נתקדש המקום אלא קדושת המשכן במקום חניותו. והקרשים עדין לא גנזו ובנוב וגבעון הקימו את קרשי המשכן, וכשנבנה הבית גנזום, כדתניא בתוספתא דסוטה' (חזו"א קמא מא,ה).

בשפ"א הביא שהרמב"ם בפירוש המשנה כתב שבנוב וגבעון העמידו את המשכן שבמדבר, וכן משמע בסדר עולם (ומובא בילק"ש שמואל קלט) וברד"ק שמואל-א' ז'. ואולם בהלכות בית הבחירה (א,ב) כתב הרמב"ם שבנוב מקדש בנוב וכן בגבעון. וכ"מ לשון הכתוב (בשמואל-ב ז) 'וארון... בתוך היריעה', וע"ש ברד"ק. עד כאן מהשפ"א כאן. וע"ע בהערותו להלן ק"ח: מלשון הגמרא שם 'אהל מועד שבנוב וגבעון'.

ורש"י במנחות כה. כתב שלא היו שם קלעים, וע"ש בתוי"ט רש"י יד דוד והר צבי. גם בפסחים (לח סע"ב) כתב רש"י שלא היה בנוב משכן אלא היה בית אבנים שהוקבע בו מזבח הנחושת. ומאידך בפירוש הרמב"ן (תבוא כו,ב) יש לדייק שלא היה בית אבנים בנוב ובגבעון. וכן כתוב בתוי"ט יומא מד.

'באו לשילה... וקדשים קלים ומעשר שני – בכל הרואה' – נראה שזה רק בערי ישראל, אבל חוצה לארץ, אפילו רואים את שילה אין לנו להתיר. וכן משמע קצת בגמרא להלן (שפת אמת).

'באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להן עוד היתר' – ע' במצוין לעיל (קז): מחלוקת הראשונים, האם גם למאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא, נאסרו הבמות לעולם, אם לאו. וע"ע באריכות בחדושי הגר"ר בענגיס ח"ב מד).

'הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות הרי אלו בעשה' – מרש"י משמע שביטל 'עשה' בכך שלא הביא מיד. וצריך עיון מדוע לא יוכל גם עתה להביאם לבמה גדולה. וכן משמע מדבריו שכשהותרו הבמות שוב אין איסור להקריבו בבמה. ועוד, אם לא המתין ומיד כשהקדיש חרבה שילה – אין כאן איסור, כי מה היה לו לעשות (וכן משמע בפסקי הרי"ד להלן ק"ט, שהאיסור הוא רק כשנתאחר להקריבן עד שחרבה).

– כן העיר הרש"ש. וכתב לפרש בדרך אחרת – שעובר על עשה דמוצא שפתיך תשמור ועשית, כאשר נדרת... שכיון שהקדיש בשעת איסור הבמות כאילו פרש להקריב במשכן הואיל ואי אפשר בבמה, ולכך כשמקריב בבמה קטנה נמצא עובר על נדרו.

וכיו"ב כתב בשפ"א, שאם יקריבן בבמה גדולה לא עבר אעשה. וכן הוא בתוספתא פי"ג. וצ"ע לפי פירוש זה, מדוע אין כאן לאו דלא יחל דברו. עוד העיר בחדושי הגר"ס מדברי התנ"י להלן (ק"ט: ד"ה ה"ג הקריבן), שמבואר שאפילו הקדיש על מנת להקריב בבמה גדולה, אם הקריב במקום אחר – פטור מכלום.

*

המקדש והבמות

'הקדמונים נחלקו בטעם הקרבנות; המורה (מו"ג ח"ג לב) אמר כי הוא להרחיק לב האדם מעבודה זרה, והרמב"ן (ויקרא א,ט) וסייעתו אמרו כי הוא לקרב כל הכוחות העולמות, והוא ענין עלעקטרי רוחני אשר בפעולות הכהן יעשה גבוהות בעולמות שונים כידוע.

ואולי יש להכריע, כי קרבנות במה הם רק להרחיק ע"ז מלבבות עמו ישראל, לכן צוה כי יקטירו לשם שמים, לא כן קרבנות בית המקדש המה ודאי לקרב העולמות ולחבר דודים ומוצאתי אח"ז בדברי רלב"ג בתועליותיו במלכים, על קרא ד'רק בבמות הוא מזבח ומקטיר' – שאף שהיו מותרות, אין בהם כונה עצמית יעו"ש. (מלכים-א ט"פ יא). ומקור לזה, הוא דתנן ריש פרת חטאת: **אין ריח נחוח בבמה קטנה** – הרי דקדשי במה אינם לריח נחוח.

ובזה יובן דאמר רבי נתן (בנדרים כב): הנודר כאילו בנה במה כו' – היינו, שבמה הוא לגדור עצמו מע"ז, אבל בזמן שבית המקדש קיים הוא עושה רשע במה שגודר עצמו ויכול להקריב במקדש, וכן הנודר הוא רוצה לגדור עצמו בנדר אבל הוא מוסיף פשע, שכבר גדרתו התורה באזהרותיה המאירות עינים ודו"ק.

ובזה נתגלה לי סוד במה שחדש רבינו חיים כהן (במגילה דף י תד"ה ומאי) למאן דאמר לא קדשה לעתיד לבוא מכל מקום בבמה אסור להקריב יעו"ש – משום דאנשי כנסת הגדולה בטלינהו יצרא דע"ז, אם כן תו אין צורך להקריב בבמה לגדור העם מע"ז, ואין חפץ להשם בבקר וצאן בבמה שאינם לריח נחוח רק בשביל להגדירם שלא יקריבו לע"ז, אם כן תו כי בטלה יצרא דע"ז אסור להקריב בבמה....

ויבואר בזה פסוקי תהלים נ"א: **כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה** – פירוש, בבמה שאין הקרבנות לריח נחוח, היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם, אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל – שאז יהיה עצם הקרבנות חפץ הבורא באמת לענין נכבד לקרב העולמות ולהועיל לכל העולם כולו.

... ובמנחות (בסוף המסכת), בן עזאי אומר: לא נכתב בקרבנות לא אל"ף למ"ד, ולא אלקים אלא ד' – שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, והדבר מובן על פי מושכל, כי הקרבנות היה מנהג אצל כל הגוים לכחות רוחניים מיוחסים לאיזה צורות, ולא כן חלק ד' עמו, כי אין להם יחס והכנעה לאיזו כח, רק להשי"ת הנמצא האמיתי והממציא הכל מהאפס המוחלט, רק לשם המיוחד בלבד. וכן בכל פרט ציין הבורא ההבדל בין הקרבנות של הגויים לקרבנות שצוה את עמו ישראל; לזבח לד', להקטיר אשה לד'. וזה כוונת המאמר: כי ד' לא נקרא על איזה כח מיוחד, כמו שמצאנו בשם אלקים על מלאך ודיין, רק על כח כל הכחות ועילת העילות וסיבת כל הנמצאים.

לכן העם שעדן לא היה נקי לבבם מהרגשות הכוזבות הדמיוניות כאשר בסבת זה חטאו בעגל, לכן אמר פרעה (שמות ה,ח) **על כן הם צעקים... נזבחה לאלקיננו...**, אולם השוטרים המופלגים בחכמתם הזהירו בדבריהם, לכן אמר להם (שם שם יז) **על כן אתם אמרים נזבחה לד' יעו"ש ודו"ק**. ויעוין ענין נחמד עפ"ז בוהר הקדוש פרשת משפטים סוף המקרא אם אדוני'.

(משך חכמה ריש ויקרא)

בפסוק **לא תעשון כן לה' אלקיכם פרש"י**: להקריב בכל מקום. דבר אחר: אזהרה לנותן אבן... שלא יגרמו עונות להחריב בית המקדש כו' – וכל הפירושים אחד הם, כי על ידי בית המקדש היו בני ישראל בשורש האחדות, כי כן צריכין להיות בני ישראל, להיות כהן גדול אחד, בית המקדש אחד, ולכך על ידי שעברו והקריבו בבמות, נתפרד האחדות ונהרס החיבור ונחרב בית המקדש. וכמו כן ע"י שנאת חנם נתפרד האחדות של הנפשות ונחרב הבית. והכל ענין אחד, כי זה בכלל לשכנו תדרשו – ע"י התכללות באחדות. כיון שעל ידי שנאת חנם נחרב, כל שכן שעל ידי אהבת ישראל יהיה נבנה בעזיה"ת.

ושבת מוכן לזה – כמו שאמר מו"ז ז"ל, דכתיב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה כו' הנחלה – ושבת קדש יום מנוחה ונחלה כו'. וביאור הדברים, כי בית המקדש וארץ ישראל הביא אחדות לבני ישראל, ולכן מקודם שלא היה להם זה האחדות, הבמות מותרין. ובשבת-קדש מתעורר האחדות' (שפת אמת ראה, תרמ"א).

מצבה, במה, בית עולמים

ראינו שמצבה היתה אהובה בימי האבות, ונשנאה אחר כך לגמרי בלא שום התר זמני (ספרי שופטים). הבמה הותרה ונאסרה והותרה עד שנאסרה לגמרי ע"י קביעת בית-עולמים שנקרא נחלה – שאין לה הפסק, כמבואר שלהי זבחים.

מהו תוכן מצבה, באר הרמב"ם בהלכות עבודה-זרה (ו,ו) שהוא בנין שמתקבצים לעבודה סביבו. וראוי להתבונן על הקו המבדיל בין מרכז שמתקבצים לעבודה סביבו, שנתרחק, ובין בנין שמתקבצים לעבודה בתוכו, שנשאר אהוב.

הנה בפסחים פ"ח אמרו חז"ל: מאי דכתיב: והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלקי יעקב? לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית. באור הדבר, כי מראש אמנה כשהחל איתן האזרחי לקרא בשם ד', הלא לא היתה הקריאה מפורטת בדרך עבודה מיוחד ומסודר להלכותיו, כי אם להפנות את הלבבות בכלל לשם ד' א-ל עולם קונה שמים וארץ. וסגנון זה אינו מניח הבדל בין עם לעם, וכל באי עולם יוכלו יחד להתקבץ לעבוד את ד' (רמב"ם שם). וזאת היא הוראת המצבה: נקודה מקודשת מרכזית שהכל מתקבצים לעבודה סביבה באין הבדלה. אבל מעמד כזה הוא רק מעמד של הכשרה. מגמתה העליונה היא שתבא לעולם אותה הסגולה של העבודה הרצויה, המסודרת ברוח ד' ומיוחדת לישראל עם סגולה, ולזאת המדרגה אין כל באי עולם ראויים להשתתף בשוה. ויעקב כאשר ראה את הסגולה המיוחדת, העתידה להופיע מזרע ברך ד' אשר יפרח ממנו, אמר אז: והאבן הזאת אשר שמת מצבה לא תהיה עוד מצבה חפשית שהעבודה תהיה מרוכזת סביבה בלא הבדלת מחיצות, כי אם יהיה בית אלקים, בית מיוחד מוקף מחיצות, שרק הראויים לו יכולים לבא אליו.

וכל העמים אין להם עדיין שום מושג איוו תועלת יש בכל אותה הפרטיות המסודרה, בכל אותם גופי הלכות של תורה ומצותיה שישראל מצטיינים בהם בכל מעשיהם וביחוד בעבודת הקדש והמקדש. אבל, אע"פ שבזמן הזה עדיין לא זרח האור ולא הוכר הכח החי העליון מההופעה העליונה המבורכה אשר לחלק יעקב בגופי תורתו והמיוחדת לו, העולה על הכלליות של הקריאה בשם ד' א-ל עולם בכלל מכמה מעלות – לעתיד לבא כשיראו כל באי עולם מה פעלו אלה החוקים והמשפטים, הדקדוקים וגופי ההלכות, על אומה זו הנפלאה שנתקיימה בניסי נסים ויצה ופרחה בקדושתה המיוחדת גם בימי עניה ומרודה וזכתה לאורה גדולה, בעת תבוא התגלות צדקתה וכבודתה, יאמרו כולם: מעתה נדע שלא די לנו באותה ההכללה של קריאה בשם ד' לבד במושג האמונה הערום אשר חשבנו אותו למספיק לכל התפקידים הנשמתיים, אלא צריכים אנו לעלות אל הר ד' הקורא בכללות לקדושת אמונת ד', והכרתו בכלל, למען נבוא אל הבית פנימה, אל בית אלקי יעקב, ולא נסתפק עוד בהכרה כללית ובמושגים כלליים שראינו כבר שאינם מספיקים להאיר את הסגולה העליונה בעולם ולבסס את האנושיות על בסיס יסודי, כי

אם נשוב לאשר זנחנו ואבן מאסנו מוכרח להיות לראש פינה, והם הם הלמודים הפרטיים שהם נחלת יעקב המיוחדת לעד, כמה שנוכל עכ"פ לחקות ולקחת מהם רטיה למחץ העולם והאדם הלכוי בכל ערכיו, ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו. והלמוד הפרטי הזה המלא רוח מיוחד וסגולות מפורטות, אינו מצוי כלל בשוק הרוחני הכללי, ו'בגוים אין תורה', אע"פ שיש חכמה, כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם.

באותה פרטיות המיוחדת לקדושת ישראל אנו באים אל הבית פנימה, אבל גם כאן אנו פוגשים הכללה והפרטה, אבל לגמרי בצורה אחרת: ולעומת מה שבזמן אנו עוסקים בהערכת כל העולם כולו הננו מקדימים את ההכללה על הפרטיות, ומפעולת אב-המון-גוים אנו באים ל'בית יעקב אשר פדה את אברהם', הננו מהפכים את הסדר כשאנו עוסקים בהטבת האורה בישראל פנימה. אם נבא מיד אל ההכללה ונאמר: מושג האומה עולה על כל, מבלי אשר נדאג למלא את המושג הזה בברכת ד' והשפעת הקודש, הננו הולכים ונכשלים, נאחזים בסבך אותה המסכה הנסוכה על כל הגוים, החושבים שהצבוריות לבדה היא יסוד הכל ובגללה הכל שרוי הכל מחול, ואינם שמים על לב כי הכמות לא תוכל לעולם להכריע לצד עליון של האיכות; ואם מותר האדם מן הבהמה הוא באיכותו – איך יתכן שכל סגולתו ושאיפת מעשיו תהיה רק למען הרבוי הכמותי בלא דרישה עליונה איכותית? אמנם יקרה היא לנו הכמותיות הצבורית, אבל לא מצד געגועים בהמייים המגלמים את המחשבה, כי אם בסגולה בהירה, בהעמדת הסגולה של היחידים במילוי קדושתם, בצביון קדשם ואור טהרת מדותיהם. וממכון מלא אוצר חיים כזה ראוי לבא להכללה צבורית שכמותה נעשית כלי מוכשר לקבל את שפעת האורה של כל הנקלט באוצרות היחידים, המשפחות, העדות והשבטים, ועושה אותם חטיבה אחת עליונה המאירה באור שבעתיים. על כן מוכרחת היתה במת היחיד להיות מותרת, אחרי שבכללות נתאגדה הצבוריות צריכים למלאותה ענין, והשלום הוא הכלי המחזיק את הברכה (סוף עוקצין) והברכה עצמה מה היא? – קדש ד' העליון בכל סגולותיו.

אמנם אחר שחזתה הנבואה ברוח קדשה, שהמלוי הפרטי כבר בא לגמר בישולו באופן הראוי להיות מצטרף אל הכלליות, אז בא תור האחדות הכללית הנאדרה בקדש לעד, ובמת יחיד, גם אותה המוקפת יריעות ומחיצות, שעולה הרבה בפנימיותה על מצבה, הפתוחה לכל, גם היא נאסרה, ונקבעה קדושת בית-עולמים הכללית. זאת מנוחתי עדי עד. יזכנו השי"ת לראות מהרה באורו הגדול על ציון ועל מקראיה וישיבנו ברחמיו אל ארץ חמדתו... (מתוך אגרות הראיה ח"ג תשמו).

דרישת הקדושה

'בפסוק לשכנו תדרשו אמרו חז"ל: דרוש על פי נביא, דרוש ותמצא ואחר כך יאמר לך נביא, כמו שנאמר בדוד המלך ע"ה עד אמצא מקום לה... ע"ש בספרי. דהנה כתיב אשר יבחר ה' ולא גילה להם המקום מיד, רק שיהיה בכח דרישת בני ישראל – כי ארץ ישראל ובית המקדש תלויים בעבודת בני", וזה שאמרו חז"ל דבעינן דרישה. וכמו שכתבו באברהם אבינו ע"ה: לך לך... אשר אראך ולא גילה לו מיד, כמו כן פרטות מקום המקדש היו צריכין בני ישראל לדרוש.

ומקודם כתיב **אבד תאבדון...** – לנקות ארץ ישראל מכל פסולת, ואחר כך לשכנו תדרשו, כי הנה במקדש כתיב מנוחה ונחלה, דכמו דיש בשבת מנוחה, שהיא הקדושה המתגלה בזמן ומתעברין מיניה כל חשכות הזמן, לכן נקראת מנוחה, כמו כן יש בעולם מקום בית המקדש דהוא מנוחה – שסטרא אחרא אין לה שליטה שם. וכמו כן בנפשות – רוח הקדש נקראת 'מנוחה', כמו שכתוב גבי ברוך (בן נריה) **ומנוחה לא מצאתי ע"ש.**

והאדם צריך לדרוש לאותן המקומות והזמנים והנפשות שהקדושה מתגלה בהם, וזה לשכנו תדרשו. ובאמת כל זו המצוה שייך בכל אדם, שצריכין מקודם לעקור מנפשו כל הסטרא-אחרא, ואחר כך לשכנו תדרשו. מכל שכן בכלל ישראל – לדרוש ולבקש ולהתחנן להקב"ה שיחזיר לנו הנבואה ורוח הקדש ישרה בינינו כימי קדם' (שפת אמת ראה תרמ"ח)

בחינת 'נחלה' ובחינת 'מנוחה'

'גדולת עם ישראל אינה יכולה להתגלות כי אם על ידי שיבואו לארץ ישראל, לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול (בראשית יב). אלא שהארץ אינה סובלת עם בלא תורה, ולכן אחרי שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים כדי להכניסם לארץ, היה צורך לקבל את התורה בהר סיני, כדי שביאתם לארץ תהיה עם התורה. וכמו כן גם עכשיו, כשמתעורר הרעיון של ארץ ישראל, צריכים אנו לקבל שוב את התורה.

וזהו כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ א-ל גבור אבי עד שר שלום (ישעיה ט). שהתילדות עם ישראל היא כמו הילד שבשעה שקורא את האותיות אינו יודע את המכוון שבהן, אולם השומעים ממנו יודעים למה מכוונות האותיות והתיבות. וכן כל ישראל בשעה שמתעוררים לא"י מבינים הם רק את האותיות, אבל לא מה שכלול בהן, היינו התורה האלקית שכלולה באותיות של א"י, והוא 'פלא יועץ' מאת היוצר ב"ה, אשר ממנו עצה ותושיה להתחיל לבנות את עם ישראל מראשית התחוללותו, כמאז יצא איתן האורחי אברהם אבינו עליו השלום. הביאה לארץ והשיבה אליה צריכות להיות דוקא בתור נחלה הנמשכת מן האבות, אשר ד' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה (דברים כה), ואם אמנם בחינת הנחלה היא מצד הבנים, שהם ה'בכח' של האבות, בכל זאת צריכה להיות נמשכת מן האבות, שהם יהיו המנחילים והבנים יהיו הנוחלים, שכן לא יתכן להיות נוחל בלי מנחיל, וכשנתבשר אברהם אבינו על בשורת הארץ, שאל – במה אדע כי אירשנה (בראשית טו). לא שהרהר ח"ו אחרי הבטחתו של הקב"ה, אלא ששאל במה אני בטוח כי הארץ תהיה בבחינת נחלה וירושה ממני, שיהיה ניכר כי אני המוריש אותה, שילכו בדרכי בקיום התורה ובמצוות, והיתה תשובת הקב"ה אליו ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה, היינו שאם יפסיקו את הנחלה ולא תהיה ממשמשת והולכת עד אברהם, יחובו בעצמם חובת גלות ולא יוכלו להתאחו בארץ, עד אשר יתקיים בהם גרות ועבדות בארץ לא להם.

ואלה השבים אל הארץ ומרהיבים עז בנפשם לנתק את פתיל הקודש ממורשת האבות תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג). ומכל שכן אם מניפים את גרון הכפירה להכרית מפי עולל ויונק עזו מבטחם, תורת ד' מעוזם, הרי הם מקעקעים בזה את ביצתם של ישראל ומביאים ח"ו עליהם שואה לקטע רגליהם של שונאי ישראל מן הארץ, כי מי שאין לו חלק באלקי ישראל ובתורת ישראל אין לו גם חלק בארץ ישראל.

ומה מאד צר לנו על אלה התועים מדרך הבינה, חדלי לב, שדמיונם כוזב להם כי אפשר לבנות ולהחיות את ארצנו הקדושה גם בלי מורשת האבות אברהם יצחק ויעקב, אטימי ליבא וסתימי עיינין המה, שכן כל דגלה של הארץ היא רק בזה שהיא נתנה לנו לנחלה לרשתה, ירושה שאין לה הפסק, וזה כל תהלתה ותפארתה, ורק ע"י המשכת בחינת נחלה זוכים אל המנוחה, מנוחת חי העולמים.

וכמו ששבת היא בחינת מנוחה, 'באה שבת באה מנוחה' (בראשית ב ברש"י), כן בארץ מתגלה בחינת המנוחה, אם יבאון אל מנוחתי (תהלים צה). ויסוד בחינת המנוחה מתגלה בזמן שרוח הטומאה מתבטלת לגמרי מן הארץ ואין צורך בשום מלחמה עם הרע, כי הכל טוב ומנוחה לחיי העולמים, וזה מתגלה בשבת שהוא מעין עולם הבא, וכן גם בארץ ישראל ששם אפשר לבטל לגמרי את היצר-הרע, כמו שאמרו חז"ל שיהושע נענש על שלא ביטל יצרא דע"ז, כיון דהוה ליה זכותא דארץ ישראל (ע' ערכין לב), ומפני זה נקראת ארץ ישראל בחינת מנוחה, ששם פטורים מן היצר הרע (מי מרום להגרי"מ חרלפ זצ"ל, מעיני הישועה ח"ג כח).

*

'... תלך ותעלה עוד כשלוש שעות ותמצא שכם בין שני ההרים, הר גריזים והר עיבל, והוא לפי דעתי הכפר שקורין לו באלטא, לא העיר המערבית לה כתחום שבת ושמה נבלוס. ואשר הכריחנו לומר זה, שכיון שיוסף הצדיק שהוא לצפון באלטא כחמשים אמה והוא בשדה אשר קנה יעקב, וכמו שהתבאר סוף ספר יהושע, והוא על פני שכם – ונבלוס רחוק ממנו. ואל זה השדה שבו יוסף ע"ה, מיום שעמדתי על חקירת ארץ ישראל, מנעתי רגלי מלהכנס שם, ומרובעו גדור באבנים. וזה מפני הקדושה, שהרי היה שם מזבח...'. (מתוך כפתור ופרח יא). בשו"ת שבט הלי (ח"ו קפח) כתב שאין לזה שורש בהלכה, שודאי קדושת המזבחות אינה לדורות, ורק בקדושת המקדש וירושלים נחלקו אם קדשה לעתיד לבוא. אלא שבעל כפתור ופרח לרוב צדקתו חשש לזה.

דף קיג

הערות; באורי אגדה; רמזים

'אין מנחה בבמה וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת... אבל הזמן הנותר והטמא שוין בזה ובזה' – בכלל זר הכשר להקריב בבמה, אשה ועבד (עפ"י תורת כהנים אחרי ט). ובירושלמי מובאת דעה שאין אשה כשרה להקריב, שנאמר **איש כל הישר בעיניו** (וע"ש בקה"ע ופ"מ). וכן יושב כשר בבמת יחיד, ותנא ושייר. וכן אונן – נסתפקו בגמרא אם כשר בבמה (ע' לעיל טו ובתוס' שם).

הטמא ובעל מום אסור לשרת בבמה – כן מתבאר מן הסוגיא שם. ואולם יש שכתבו שאין הדבר מוסכם (ע' במצויין שם).

במשך חכמה (תצוה כט, לד) צידד לומר שמה ששנינו הנותר שוה בזה ובזה – דוקא לענין פסול נותר, אבל האיסור להותיר לא נאמר בבמה. ואולם בסוף דבריו נ' שנקט לעיקר שגם האיסור שייך בבמה.

ב. שחט בחוץ והעלה בחוץ – חייב הן על השחיטה (כדילפינן לעיל קו מריבוי הכתוב) והן על ההעלאה (ואלהם תאמר לערב פרשיות).

ג. מלק בפנים והעלה בחוץ – חייב על ההעלאה, שהרי מעלה דבר הראוי לפנים.

ד. מלק בחוץ והעלה בחוץ – לסתם משנתנו, פטור לגמרי. ולרבי שמעון (בברייתא דאבה דשמואל) – חייב. נראה לכאורה שלר"ש חייב רק על ההעלאה. ואולם בשפ"א צידד בזה שמא חייב אף על המליקה.

קפו. מה דין השוחט והמעלה קרבן באופנים הבאים:

א. שחט בפנים בלילה והעלהו בחוץ.

ב. שחט בחוץ בלילה והעלהו בחוץ.

א. שחט קרבן בפנים בלילה והעלהו בחוץ; לרבי יהודה פטור כיון שאינו ראוי בפנים, ולדבריו אפילו עם עלה – ירד. ולרבי שמעון חייב, שסובר אם עלה – לא ירד.

לדברי זעירי, תנא קמא דמתניתין נקט כרבי יהודה. וכן פסק הרמב"ם (מע"ק יח, יז). ורבי יוחנן (פד-פה) אמר לחייב, והשיבו על דבריו.

ב. שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ – חייב שתים, על השחיטה ועל ההעלאה.

כן היא שיטת רש"י ותוס' והרמב"ם. ואולם להראב"ד אינו חייב אלא כשהעלה ביום. וכן בשחיטה, נראה שלשיטתו אינו חייב אלא כששוחט בחוץ ביום (עפ"י קרן אורה; בית זבול ח"ב כט, ה. ו. וע"ע או"ש מע"ק יח, יז).

דף קיב

קפו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה והרי שתיהן עומדות; או שהפריש מלכתחילה שתי חטאות לאחריות, מה דינו באופנים דלהלן:

א. שחט שתיהן בחוץ.

ב. אחת בפנים והשניה בחוץ.

ג. אחת בחוץ והשניה בפנים.

המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה, או הפריש מלכתחילה שתי חטאות לאחריות;

א. שחט שתיהן בחוץ – חייב על כל אחת ואחת, שהרי כל אחת מהן ראויה היא לפנים בשעה ששחטה.

ב. אחת בפנים ואחת בחוץ – פטור, שכששחט הראשונה בפנים שוב השניה אינה ראויה להיקרב בפנים אלא דינה במיתה. ואולם לדעת רבי (וכן דייקו מלשון סתם מתניתין) אין הדברים אמורים אלא בחטאת שהיתה אבודה בשעת הפרשת האחרת. [ולחכמים, אף בשעת שחיטת האחרת], אבל מפריש שתי חטאות לאחריות ושחט האחת בפנים ואחת בחוץ – חייב עליה שהריהי כשרה לעולה בפנים. ודוקא בשעיר חטאת, אבל נקבה הלא אינה ראויה להיקרב עולה בעצמה.

וכן הדין בכל מקום שדינה ברעיה ולא במיתה (עתוס').

ג. אחת בחוץ והשניה בפנים – חייב על החיצונה. והפנימית מכפרת.

פרק ארבעה עשר

קפת. א. באלו תקופות היו ישראל מותרים להקריב בבמות, איש כל הישר בעיניו, ובאלו תקופות נאסר להם?
ב. היכן נאכלים קדשי קדשים והיכן קדשים קלים, בכל אותן תקופות?

א. עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות [ועבודה בכורות]. משהוקם המשכן נאסרו הבמות [ועבודה בכהנים]. באו לגלגל הותרו הבמות. באו לשילה – נאסרו (כי לא באתם עד עתה אל המנוחה – זו שילה. כדברי רבי יהודה. ואילו רבי שמעון חולק בברייתא והקשו על שיטתו. להלן ק"ט.). באו לנוב ולגבעון – הותרו. באו לירושלים – נאסרו ושוב לא היה להם התר (ואל הנחלה).

א. נמצא בשלשה מקומות היתה במה גדולה; בגלגל בנוב ובגבעון, ואז הותרו גם במות קטנות, במות יחיד. ובירושלמי (מגילה א, יב) נתנו סימן; כל זמן שהארון מבפנים, כלומר נתון במקומו – הבמות אסורות. ואז היה נקרא 'אהל מועד' או 'מקדש'. ובזמן שלא היה שם הארון – נקרא 'במה גדולה' (ע' תוספתא פ"ג).

יש אומרים שמשכן שילה, בזמן שהארון נשבה – בימי עלי – היה נחשב 'במה גדולה' (ע' בספר הערוך 'במה'; ר"ח מגילה ט:). ונסתפקו בירושלמי (מגילה א, יב) האם באותו זמן הותרו הבמות הקטנות. ומצינו בכתובים שהיו מקטירים בבמות בזמן שילה, כאשר הארון היה עומד במקום אחר (ע' משך חכמה פ' ראה).

ב. כולם בכלל מצות ועשו לי מקדש (עפ"י כסף משנה ריש הל' בית הבחירה).

ג. יש אומרים שלפי הדעה שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא לעתיד לבוא, הבמות מותרות לאחר שחרב הבית. ויש חולקים (ע' מגילה י ותוס' שם).

ב. במשכן שבמדבר; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים וקדשים קלים בכל מחנה ישראל. בגלגל; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים וקדשים קלים בכל מקום (שבטלו הדגלים והיו הולכים בכל הארץ לכבשה ולא היתה חנייתם סביבות המשכן ובטלה קדושת מחנה ישראל. רש"י). בשילה; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים וקדשים קלים [ומעשר שני] בכל הרואה. בנוב ובגבעון; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים וקדשים קלים בכל ערי ישראל (שהרי בכל מקום הוא עושה במה ומקריב). בירושלם; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים (= בעזרה) וקדשים קלים ומעשר שני לפנים מן החומה.

דף קיג

קפט. א. האם ארץ ישראל בדוקה מטומאת התהום (– טומאה של מת הקבור בה ואין אדם בעולם יודעו)?

ב. האם ירד מכול בא"י?

ג. אלו היו מחוץ לתבה ולא מתו במבול?